YouTube संस्कृतसारः @sanskrit sar
FACEBOOK—@sanskrit_shiksha संस्कृतशिक्षा

सङ्ख्या (परार्धपर्यन्ता)

e-mail —: samskritsaarah@gmail.com
https://archive.org/details/@sanskrit_sar

१ 1 एकः, एका एकम्	११ 11 एकादश	२१ 21 एकविंशतिः	३१ 31 एकत्रिंशत्	४१ 41 एकचत्वारिंशत्	५१ 51 एकपञ्चाशत्	६१ 61 एकषष्टिः	७१ 71 एकसप्ततिः	८१ 81 एकाशीतिः	९१ 91 एकनवतिः
२ 2 द्वौ, द्वे, द्वे	१२ 12 द्वादश	२२ 22 द्वाविंशतिः	३२ 32 द्वात्रिंशत्	४२ 42 द्वाचत्वारिंशत् द्विचत्वारिंशत्	५२ 52 द्वापञ्चाशत् द्विपञ्चाशत्	६२ 62 द्वाषष्टिः द्विषष्टिः	७२ 72 द्वासप्ततिः द्विसप्ततिः	८२ 82 द्व्यशीतिः	९२ 92 द्वानवतिः द्विनवतिः
३ 3 त्रयः, तिस्रः त्रीणि	१३ 13 त्रयोदश	२३ 23 त्रयोविंशतिः	३३ 33 त्रयस्त्रिंशत्	४३ 43 त्रयश्चत्वारिंशत् त्रिचत्वारिंशत्	५३ 53 त्रयःपञ्चाशत् त्रिपञ्चाशत्	६३ 63 त्रयषष्टिः त्रयःषष्टिः त्रिषष्टिः	७३ 73 त्रयस्सप्ततिः त्रयःसप्ततिः त्रिसप्ततिः	८३ 83 त्र्यशीतिः	९३ 93 त्रयोनवतिः त्रिनवतिः
४ 4 चत्वारः चतस्रः चत्वारि	१४ 14 चतुर्दश	२४ 24 चतुर्विंशतिः	३४ 34 चतुस्त्रिंशत्	४४ 44 चतुश्चत्वारिंशत्	५४ 54 चतुष्पञ्चाशत् चतुःपञ्चाशत्	६४ 64 चतुष्षष्टिः चतुःषष्टिः	७४ 74 चतुस्सप्ततिः चतुःसप्ततिः	८४ 84 चतुरशीतिः	९४ 94 चतुर्नवतिः
५ 5 पञ्च	१५ 15 पञ्चदश	२५ 25 पञ्चविंशतिः	३५ 35 पञ्चत्रिंशत्	४५ 45 पञ्चचत्वारिंशत्	५५ 55 पञ्चपञ्चाशत्	६५ 65 पञ्चषष्टिः	७५ 75 पञ्चसप्ततिः	८५ 85 पञ्चाशीतिः	९५ 95 पञ्चनवतिः
६ 6 षट्-षड्	१६ 16 षोडश	२६ 26 षड्विंशतिः	३६ 36 षट्त्रिंशत्	४६ 46 षट्चत्वारिंशत्	५६ 56 षट्पञ्चाशत्	६६ 66 षट्षष्टिः	७६ 76 षट्सप्ततिः	८६ 86 षडशीतिः	९६ 96 षण्णवतिः
७ 7 सप्त	१७ 17 सप्तदश	२७ 27 सप्तविंशतिः	३७ 37 सप्तत्रिंशत्	४७ 47 सप्तचत्वारिंशत्	५७ 57 सप्तपञ्चाशत्	६७ 67 सप्तषष्टिः	७७ 77 सप्तसप्ततिः	८७ 87 सप्ताशीतिः	९७ 97 सप्तनवतिः
८ 8 अष्ट अष्टौ	१८ 18 अष्टादश	२८ 28 अष्टाविंशतिः	३८ 38 अष्टात्रिंशत्	४८ 48 अष्टाचत्वारिंशत् अष्टचत्वारिंशत्	५८ 58 अष्टापञ्चाशत् अष्टपञ्चाशत्	६८ 68 अष्टाषष्टिः अष्टषष्टिः	७८ 78 अष्टासप्ततिः अष्टसप्ततिः	८८ 88 अष्टाशीतिः	९८ 98 अष्टानवतिः अष्टनवतिः
९ 9 नव	१९ 19 नवदश एकोनविंशतिः एकान्नविंशतिः एकाद्नविंशतिः	२९ 29 नवविंशतिः एकोनत्रिंशत् एकान्नत्रिंशत् एकाद्नत्रिंशत्	३९ 39 नवत्रिंशत् एकोनचत्वारिंशत् एकान्नचत्वारिंशत् एकाद्नचत्वारिंशत्	४९ 49 नवचत्वारिंशत् एकोनपञ्चाशत् एकान्नपञ्चाशत् एकाद्नपञ्चाशत्	५९ 59 नवपञ्चाशत् एकोनषष्टिः एकान्नषष्टिः एकाद्नषष्टिः	६९ 69 नवषष्टिः एकोनसप्ततिः एकान्नसप्ततिः एकाद्नसप्ततिः	७९ 79 नवसप्ततिः एकोनाशीतिः एकान्नाशीतिः एकाद्नाशीतिः	८९ 89 नवाशीतिः एकोननवतिः एकान्ननवतिः एकाद्ननवतिः	९९ 99 नवनवतिः एकोनशतम् एकान्नशतम् एकाद्नशतम्
१० 10 दश	२० 20 विंशतिः	३० 30 त्रिंशत्	४० 40 चत्वारिंशत्	५० 50 पञ्चाशत्	६० 60 षष्टिः	७० 70 सप्ततिः	८० 80 अशीतिः	९० 90 नवतिः	१०० 100 शतम्

एकं दश शतं चैव सहस्रमयुतं तथा।
लक्षं च नियुतं चैव कोटिरर्बुदमेव च॥
अन्त्यं मध्यं परार्धं च दशवृद्ध्या यथाक्रमम्॥
वृन्दं खर्वो निखर्वश्च शङ्खः पद्मश्च सागरः।

१ एकम्
१० दश
१०० शतम्
१,००० सहस्रम्
१०,००० अयुतम्
१,००,००० लक्षम्
१०,००,००० नियुतम्
१,००,००,००० कोटिः
१०,००,००,००० अर्बुदम्
१,००,००,००,००० वृन्दम्
१०,००,००,००,००० खर्वः
१,००,००,००,००,००० निखर्वः
१०,००,००,००,००,००० शङ्खः
१,००,००,००,००,००,००० पद्मः
१०,००,००,००,००,००,००० सागरः
१,००,००,००,००,००,००,००० अन्त्यम्
१०,००,००,००,००,००,००,००० मध्यम्
१,००,००,००,००,००,००,००,००० परार्धम्

लिङ्गज्ञानम्— १ से १९ तक की संख्याएँ त्रिलिङ्गी हैं। किन्तु १ से ४ तक के रूप पुंलिङ्ग स्त्रीलिङ्ग नपुंसकलिङ्ग तीनों लिङ्गों में अलग-अलग चलते हैं तथा ५ से १९ तक (यदि नवदश प्रयोग हो) के रूप तीनों लिङ्गों में समान होते हैं। २० से ९९ तक (यदि नवनवतिः प्रयोग हो) की संख्याएँ नित्य स्त्रीलिङ्ग हैं अतः इनके रूप केवल स्त्रीलिङ्ग में चलते हैं। १०० शतम् से ऊपर की संख्याएँ जिन के अन्त में 'म्' है वे नपुंसकलिङ्ग हैं तथा जिन के अन्त में ः (विसर्ग) है वे पुंलिङ्ग हैं किन्तु कोटिः= करोड़ शब्द स्त्रीलिङ्ग है।

वचनज्ञानम्— एकशब्द सङ्ख्येयवाचक नित्य एकवचनान्त होता है ; अन्य, प्रधानादि अर्थों में एक शब्द द्विवचन तथा बहुवचन में भी होता है। द्विशब्द नित्य द्विवचनान्त है। ३ से १९ तक (यदि नवदश प्रयोग हो) के शब्द नित्य बहुवचनान्त होते हैं। २० से परार्ध तक सङ्ख्येयवाचक नित्य एकवचनान्त तथा सङ्ख्यावाचक होने पर द्विवचनान्त और बहुवचनान्त भी होते हैं।

रूपाणि—

- १पुं- एकः, एकम्,एकेन, एकस्मै, एकस्मात्-द्, एकस्य, एकस्मिन्। स्त्री- एका, एकाम्, एकया, एकस्यै, एकस्याः, एकस्याः एकस्याम्। नपुं- एकम्। शेषं पुंवत्।
- २ पुं- द्वौ, द्वौ, द्वाभ्याम्,द्वाभ्याम्, द्वाभ्याम्, द्वयोः द्वयोः। स्त्री- द्वे, द्वे, द्वाभ्याम्, द्वाभ्याम्, द्वाभ्याम्, द्वयोः द्वयोः। नपुं- स्त्रीलिङ्गवद्रूपाणि।
- ३ पुं- त्रयः, त्रीन्, त्रिभिः, त्रिभ्यः, त्रिभ्यः, त्रयाणाम्, त्रिषु। स्त्री- तिस्रः,तिस्रः,तिसृभिः , तिसृभ्यः, तिसृभ्यः, तिसृणाम्, तिसृषु।नपुं-त्रीणि।शेषं पुंवत्।
- ४ पुं- चत्वारः, चतुरः, चतुर्भिः, चतुर्भ्यः-२, चतुर्णाम्, चतुर्षु। स्त्री- चतस्रः-२, चतसृभिः, चतसृभ्यः-२, चतसृणाम्, चतसृषु। नपुं-चत्वारि। शेषं पुंवत्।

५ पञ्च	पञ्च	पञ्चभिः	पञ्चभ्यः	पञ्चभ्यः	पञ्चानाम्	पञ्चसु
७सप्त	सप्त	सप्तभिः	सप्तभ्यः	सप्तभ्यः	सप्तानाम्	सप्तसु
अष्टौ अष्ट	अष्टौ अष्ट	अष्टाभिः अष्टभिः	अष्टाभ्यः अष्टभ्यः	अष्टाभ्यः अष्टभ्यः	अष्टानाम् अष्टनाम्	अष्टासु अष्टसु

६ षट्-ड्	षट्-ड्	षड्भिः	षड्भ्यः	षड्भ्यः	षण्णाम्	षट्सु
९ नव	नव	नवभिः	नवभ्यः	नवभ्यः	नवानाम्	नवसु
१०दश	दश	दशभिः	दशभ्यः	दशभ्यः	दशानाम्	दशसु

एकादश दशवत्। 'विंशतिः' इत्यादि इकारान्ताः मतिवत्। 'त्रिंशत्' आदि तकारान्ताः सरित्-वत्। 'शतम्-सहस्रम्' इत्यादयः ज्ञानवत्।